

Часопис "Топола", година II, свеска 2, Доња Градина 2016.

У издању Јавне установе "Спомен-подручје" Доња Градина 2016. године појавио се други број часописа "Топола". Настављајући започету мисију из 2015. године, задржавајући зацртану структуру и истрајавајући на квалитету објављених радова, ово издање часописа доноси скоро све рубрике и приближно исти број радова као први број. Аутори радова су стручни радници установе издавача часописа, научни радници са домаћег, регионалног и универзитета у иностранству и стручно особље сродних културних институција. Радови у овом броју "Тополе" објављени су на српском (на ћирилици и латиници), енглеском и немачком језику. Часопис и у овом броју доноси "Упутство сарадницима" на српском (263–266) и енглеском језику (267–270).

Прва рубрика, под називом "Историјска истраживања", садржи рад Андреја Андрејевића "Манастир Моштаница под Козаром" (стр. 11–37). Имајући у виду намену ове рубрике да се у њој објављују и радови из непосредног дубичког подручја, без временског ограничења, можемо констатовати оправданост објављивања Андрејевићевог рада. Ради се о раду који је у изворном облику објављен у часопису "Старинар" Археолошког института из Београда 1965. године. Поред намене рубрике и значаја теме о којој Андрејевић пише, поновно објављивање његовог рада може се објаснити и потребом да исти буде доступан широј публици. Аутор се у раду прво бави питањем времена постанка манастира Моштаница. Потом доноси читав низ написа из нововековног периода који се односе на овај манастир. Андрејевић је посебну пажњу посветио питању архитектуре манастира Моштаница и оријенталним утицајама на градитељство Моштанице и српску архитектуру у време Османског царства и његове владавине на Балканском полуострву.

У делу часописа под називом "Студије о рату и геноциду", у овом броју објављена су четири рада.

Сандра Лукић у раду "Kratok pregled memoaristike o sistemu koncentracionih logora Jasenovac" (стр. 41–60) доноси преглед оних мемоара о логору Јасеновац који су по ауторкином мишљењу најважнији. Пре бављења мемоаристиком, ауторка доноси осврт на књиге Јована Мирковића о објављеним изворима и литератури о логору Јасеновац и епископа пакрачко-славонског Г. Јована (Ђулибрка) "Историографија холокауста у Југославији". С. Лукић наводи и анализира неколико мемоарских дела о Јасеновцу. Започела је књигом "Концен-

трациони логори", а наставила делима Николе Николића, Ђорђа Милише, Милка Рифера, Илије Ивановића, Драге Х. Чолаковића...

Рад "Jasenovac und der Genocid an den Sreben im USK – Im Lichte deutscher Geschichtsschreibung" (стр. 61–100) Дариа Видојковића са Универзитета у Регенсбургу говори о писању немачких историчара о Јасеновцу и усташком геноциду над Србима у Независној Држави Хрватској. Аутор је констатовао да поједини немачки историчари усташке злочине стављају у исту раван са четничким злочинима. Видојковић наглашава да је на делу покушај умањења злочина које су починили следбеници НДХ и да то долази до изражаја посебно код расправа о утврђивању тачног броја жртава у логору Јасеновац. Поменуте процесе аутор исправно смешта у контекст "историјског ревизионизма".

Ана Ђирић Павловић у раду "Anti-Semitism in the Kingdom of Yugoslavia: The Case of Croatia" (стр. 101–111) се бавила анализом антисемитских тенденција на простору Хрватске у периоду од 1918. до 1941. године и њиховом "експлозијом" у Независној Држави Хрватској. Ауторка истиче специфичности холокауста на овим просторима.

Рад аутора са Филозофског факултета Косовска Митровица, Универзитета у Приштини, носи назив "Холокауст на Космету – студија случаја: Косовска Митровица" (стр. 112–139). Милош Дамјановић је приказао холокауст на просторима Југославије на примеру јеврејске заједнице у Косовској Митровици. Аутор констатује да је до одузимања имовине косовскомитровачких Јевреја дошло већ у мају и јуну 1941. године. Дамјановић наводи да су за време Другог светског рата кроз затвор у Косовској Митровици прошла укупно 354 Јевреја. Косовска Митровица била је и успутна станица на путу страдања Јевреја из места јужно од ње. Мали број косовскомитровачких Јевреја је избегао страдање, углавном они који су на време напустили овај простор. Аутор доноси у раду два прилога са списковима појединих Јевреја из Косовске Митровице који су страдали у логору на Сајмишту и приштинских Јевреја који су били у НОР-у.

У трећем сегменту "Тополе", под називом "Документи и сјећања", налазе се три рада. Ову целину отвара рад Тање Тулековић. Ауторка је у делу под називом "Страдање породице Стојнић" (стр. 143–154) донела сведочење Бранка Стојнића и допуну сведочанства Слободанке (рођ. Стојнић) Гајић о страдању ове породице. Тулековићева је на основу ових сведочења и сећања приказала голготу ове породице из села Турјак у општини Градишка. Приказан је животни пут Бранка и Војислава Стојнића, са посебним акцентом на њихове боравке у логору Јасеновац и Бранков боравак код породице Матић у Загребу, те Војислављев боравак код породице Ловринчић у Сиску. Ауторка је објавила и фотографије ова два човека који су успели преживети време Независне Државе Хрватске.

"Сјећање на Шуа" (стр. 155–163) чланак је Дејана Мотла у коме је аутор евоцирао успомену на Јешуа Абинуна Шуа. Повод је био то што је један од последње тројице живих логораша који су учествовали у пробоју из логора III Циглана преминуо 27. фебруара 2016. године у Сплиту. Аутор је донео Јешуину биографију и текст изјаве коју је овај преживели логораш Јасеновца дао Земаљској комисији за утврђивање злочина, а који су већ објављени у његовој и књизи Ђорђа Миховиловића "Zaboravljeni – Knjiga o poslednjim jasenovačkim logorašima" из 2015. године.

Владан Вуклиш из Архива Републике Српске наставио је и у овом броју часописа да објављује изворе. У раду под називом "Završni izvještaj dr Dušana Nedeljkovića o radu Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača" (стр. 164–243) аутор је прво објаснио процес образовања Државне комисије 1943. године и њен рад до 1948. године, те донио биографију председника комисије. Др Душан Недељковић поднео је извештај о раду Државне комисије за период 1943–1948. у априлу 1948. године Президијуму Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије која је констатовала престанак посебних услова за њено постојање и донела 12. априла исте године Указ о укидању Државне комисије. Оригинал документа који је Вуклиш на овом месту објавио налази се у фонду Државне комисије у Архиву Југославије у Београду.

Завршни, пети одељак у стандардној структури часописа, а у овом броју као четврта целина, под насловом "Прикази", садржи два рада. Дејан Мотл у делу "Меморијал Доња Градина" (стр. 247–259) приказао је однос према Доњој Градини од 1945. године до данашњег времена. Аутор је нагласио вишедеценијски немар власти комунистичке Југославије према простору највећег страстишта логора Јасеновац. У раду се налази шест фотографија. Мотл потом доноси хронолошки преглед догађаја од почетка радова на изградњи меморијала, преко отварања 22. априла 1988. године до дешавања деведестих година двадесетог века. На крају рада аутор констатује да још увек није завршена изградња Меморијала, учева да су први кораци у том смеру направљени и оправдано, у форми дилеме, поставља питање да ли ће пре изградње проћи још доста времена или смо сви напокон схватили важност страстишта у Доњој Градини.

"Die Ausstellung *Ökonomien des Schreckens – Das KZ Jasenovac und seine Versorgungsbetriebe* in Wien" (стр. 260–262) представља осврт Регине Вониш. Ауторка образлаже разлоге зашто је Центар за истраживање историјских мањина у Бечу прихватио иницијативу СПКД "Просвјета – Аустрија" и одлучио поставити изложбу "Економије јасеновачких логора" ауторке Тање Тулековић, више кустоскиње ЈУ "Спомен-подручје Доња Градина". Текст ауторке донесен је у оригиналу на немачком и у преводу на српски језик од стране сталног судског тумача за немачки језик.